

CONSIDERAȚII ASUPRA EMISIUNII DE TIMBRE UZUALE „CAROL II – CĂLARE” (I)

Alexandru Leonard POP

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca
Centrul Universitar Nord din Baia Mare

CONSIDERATIONS ON THE ISSUE OF COMMON STAMPS "CAROL II - RIDING" (I)

Abstract

Perhaps unfairly, the category of common stamps has been sidelined by researchers in the world of philately. The causes could be many: mintage was very high (sometimes unknown), reproduction of well-known images, fashionable at the time, which did not aroused any interest, nominal "on schedule" values, allowing the franking of many categories of mail and postal services, thus many pieces were encountered on the market. And the list could continue.

I stopped on this issuance for personal reasons, because I met a few varieties on the market that have sparked discussion and controversy in the small sphere of philatelist researchers from Romania, who are trying to survive nowadays. In this article I will present the results of a study that I conducted between 2012-2016, materialized in a page from my personal philatelic catalogue, which is constantly updated and available in the online environment.

Keywords: *philately, stamp, common, Carol II, perforated, imperforated, errors, varieties.*

1. Introducere

Pe data de 8 iunie 1930 regele Carol al II-lea este încoronat ca domnitor al României. Odată cu instaurarea sa, ia sfârșit monarhia constituțională și are loc instaurarea unui regim de autoritarism monarhic. Cultul personalității noului rege se dezvoltă încă de timpuriu, după cum relatează și publicistul Daniel Marcu, membru al Asociației Internaționale a Jurnaliștilor Filatelici (AIJP), în 16 martie 2010 într-un articol postat pe site-ul *Kolektor* intitulat: „Carol al II-lea și cultul personalității în filatelie”. Din această sursă aflăm că: „numai în primele 6 luni de la proclamare, Direcțiunea Generală a Poștei, Telegrafului și Telecomunicațiilor emisese un număr de 3 emisiuni filatelice cu portrete ale noului monarh, în diferite ipostaze, iar în cei 10 ani cât a domnit, efigia lui Carol al II-lea a apărut în nu mai puțin de 17 emisiuni de sine stătătoare” [1]. Una dintre emisiunile filatelice amintite

o vom trata în cele ce urmează. În anul 2007, în cotidianului *Interesul public*, expertul în filatelie Leonard Pașcanu declara într-un interviu: „*Carol al II-lea a fost unul dintre cei mai mari filателиști din lume. Și această notă a regalității a imprimat și altor persoane din jur dragostea pentru timbre. Era un cult emiterea timbrelor în perioada regalității. Era foarte important cum apare chipul suveranului pe timbru sau alte teme. Regii aveau niște persoane specializate care se ocupau de colecțiile lor, custozii colecțiilor regale. Deci era o pasiune de elite, asta vreau să subliniez*” [1]. În această sursă bibliograficăse pot găsi mult mai multe informații privind premisele dezvoltării cultului personalității în filatelia românească.

Pornind de la aceste considerente, aș putea afirma că cea de a noua emisiune în care apare imaginea regelui Carol al II-lea ar putea coincide cu aniversarea a doi ani de la încoronarea sa. Emisiunile anterioare în care apare imaginea suveranului sunt redate în

Nr. crt.	Data	Numele emisiunii	L.P.	Număr valori	Observații
1.	19.12.1930	Efigia regelui Carol II	86	11	Pe lângă seria dantelată există și 3.000 serii nedantelate
2.	04.10.1930	Carol II Poșta Aeriană	87	4	
3.	???.1930	Carol II Uzuale	88	3	500.000 serii dantelate și 1.000 serii nedantelate
4.	10.05.1931	Centenarul armatei române	89	7	Carol al II-lea apare pe timbrul cu valoarea nominală de 16 L
5.	10.05.1931	Semicentenarul regatului	91	5	Bustul lui Carol II în medalion apare timbrele cu valorile nominale de 1 L și 6L, iar pe timbrul cu valoarea nominală de 10 L apare efigia sa alături de regii Ferdinand și Carol I
6.	15.11.1931	Trei regi	92	1	Pe lângă seria dantelată există și 50 serii nedantelate
7.	08.06.1931	Expoziție cercetășească	93	5	Carol al II-lea apare pe timbrul cu valoarea nominală de 6+6 L
8.	???.1932	Carol II - Uzuale	96	10	

Tabelul 1 - Emisiuni filatelice anterioare în care sunt reproduse imaginea regelui Carol al II-lea [2]

2. Caracteristici tehnice

Emisiunea filatelică *Carol II – călare* a fost pusă în circulație de către Poșta Română prin Direcțiunea Generală a Poștei, Telegrafului și Telecomunicațiilor (D.G.P.T.T.) în jurul datei de 8 iunie 1932, probabil cu prilejul aniversării a doi ani de la urcarea pe tron a regelui. Este compusă dintr-un singur timbru având valoarea nominală de 10 lei. Catalogele filatelice consultate¹ nu oferă nici o informație privind data exactă a punerii în circulație, singura mențiune fiind *iunie 1932*.

Figura 1 - Timbrul standard Carol II - călare, L.P. 97

Cea mai timpurie urmă de șampilă pe care am identificat-o pe mărcile studiate purta data de 12-IUN-932 (**Eroare! Fără sursă de referință.**), ceea ce mă duce cu gândul că ziua de 8 (miercuri) ar fi fost o zi plauzibilă pentru punerea în circulație a acestui timbru (așa numita „prima zi a emisiunii”). Din păcate, din cauza șampilei îmbâcsite, nu am putut descifra localitatea de expediție. Dacă cineva descoperă o datare mai timpurie a circulației acestei piese, îl rog să mă anunțe și pe mine. Deocamdată lansez ideea că data de 8 iunie 1932 ar fi data de punere în circulație a acestei emisiuni filatelice.

¹ Zumstein Europa ost 1984, Catalogul Mărcilor Poștale Românești 1984, Mărcile Poștale Românești 2009

Figura 2 - Timbru cu data „timpurie”: 12 - IUN - 932

Emisiunea a avut putere de francare până pe data de 1 septembrie 1937, când a fost retrasă din circulație prin Ordinul D.G.P.T.T. nr. 143.347/1937.

Timbrele aveau dimensiunea de 21,5 x 29 mm și au fost tipărite monocrom (albastru) pe hârtie albă cu filigran C.C., în coli finite de câte 100 de timbre. Când spun dimensiune mă refer la cadrul timbrului (suprafața tipărită), fără a lua în calcul marginile albe ale acestuia. După cum veți putea observa din reproducerile din acest articol, marginile albe au diferite valori, în funcție de debitarea timbrului din coală. Filigranul C.C. (de tip XIII cum este cunoscut în literatura de specialitate românească) a apărut în anul 1931 și este întâlnit în cele patru poziții reproduse în **Eroare! Fără sursă de referință.**

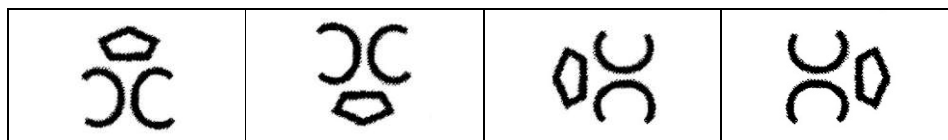

Figura 3 - Cele patru poziții cunoscute ale filigranului CC[2]

În ceea ce privește dantelura pieselor, ea este de tip A (adică 13 ½ dinți pe o lungime de 2 cm). Pentru calculul perforațiilor vom apela la formulele 1 și 2, unde am notat cu:

- X – numărul de perforații în plan orizontal
- Y – numărul de perforații în plan vertical
- L – lungimea cadrului
- I – înălțimea cadrului
- A – tipul dantelurii oficiale
- 20 – distanța în mm pentru care se calculează numărul de perforații

$$X = \frac{L \cdot A}{20} = \frac{21,5 \cdot 13,5}{20} = 14,5125$$

Formula 1 - Calculul perforațiilor în plan orizontal

$$Y = \frac{I \cdot A}{20} = \frac{29 \cdot 13,5}{20} = 19,575$$

Formula 2 - Calculul perforațiilor în plan vertical

Aplicând aceste formule, în mod ideal, pe lungimea cadrului, în plan orizontal ar trebui să avem astfel o medie de 14,5 perforații, iar în plan vertical o medie de 19,5 perforații. În urma studiului efectuat, am observat că numărul acestor perforații oscilează între 14 și 15,5 în plan orizontal, iar în plan vertical între 19,5 și 22,5. În **Eroare! Fără sursă de referință.** am realizat o captură de ecran după o fișă de studiu în care mi-am notat și câteva observații pe marginea pieselor. Totodată, am marcat cu roșu piesele care mi s-au părut dubioase și care ar putea reprezenta falsuri.

Nr. timbru	Perforații în plan orizontal	Perforații în plan vertical	Observații	Culoare hârtie	Tip hârtie
1					
2	18	12	17 dantelură neregulată	gălbuie	subțire
3	2	14	20	gălbuie	subțire
4	34	14	20,5	albă	poroasă
5	32	14,5	19,5	albă	normală
6	1	14,5	20	albă	normală
7	5	14,5	20 dinți neuniformi	albă	normală
8	16	14,5	20 franjuri în plan vertical	albă	normală
9	36	14,5	20	gălbuie	poroasă
10	42	14,5	20	alb-gălbuie	poroasă
11	4	14,5	20,5 dantelură neregulată	albă	groasă
12	14	14,5	20,5 dantelură nepronunțată în plan orizontal și infundată în plan vertical	albă	normală
14	19	14,5	20,5	albă	groasă
15	20	14,5	20,5	alb-gălbuie	poroasă
16	24	14,5	20,5 dantelură neregulată	alb-gălbuie	normală
17	29	14,5	20,5	alb-gălbuie	subțire
20	35	14,5	20,5 valori în plan orizontal	albă	poroasă
21	43	14,5	20,5	albă	normală
22	12	14,5	21 dinți neuniformi, pe alocuri sub formă de val	gălbuie	poroasă
23	23	14,5	21 dantelură neregulată	albă	normală
24	26	15	19,5	albă	normală
25	31	15	19,5 neregulată în plan vertical	albă	normală
26	25	15	20	albă	normală
27	37	15	20 dantelură neregulată în plan orizontal	albă	normală
29	3	15	20,5 în plan orizontal, vârfurile dinților au o tendință descendentă	albă	normală
30	6	15	20,5 perforații incomplete (valuri) în plan vertical	albă	normală
31	7	15	20,5 dinți neuniformi în plan orizontal	albă	groasă
33	13	15	20,5	albă	normală
35	11	15	21 perfor incomplet în plan orizontal	albă	normală
36	15	15	21 nedantelat stânga	albă	normală
37	41	15	22,5	gălbuie	normală
38	22	15	23 ? dinți de ferăstrău	gălbuie	normală
39	27	15,5	20,5	albă	subțire
41	28	15,5	21	albă	groasă
42	9 ?	7	atât în plan orizontal cât și vertical, mai mult zimți decât dantură	albă	normală
43	39 14,5 ?	21 ?	dantelură neregulată	albă	normală
44	8 15 ?	20,5 ?	dantelură infundată (mai mult valori decât perforații)	albă	normală
45	21 15 ?	20,5 ?	neregulată, infundată	albă	normală
46	38 15 ?	21 ?	franjuri atât în plan orizontal cât și vertical	albă	normală
47	46	14,5	20,5 neregulată, infundată	alb-gălbuie	normală
48	47	15	20 neregulată	albă	normală
49	48	14,5	20,5	albă	normală
50	49	14,5	20,5 neregulată	albă	groasă
51	50	15	21 neregulată	albă	normală
52	51	14,5	21 ușor deteriorată în partea de jos	albă	normală
53	52	15	20,5 ușor neregulată	gălbuie	groasă
54	53	15	20,5 ușor neregulată în partea de jos	alb-gălbuie	normală
55	54	14,5	20,5 câpva dinți rupți	gălbuie	normală
56	56	14,5	20,5	galbenă	normală
57	57	14,5	20,5 neregulată în plan orizontal	albă	normală
58	58	14,5	20,5	albă	normală

Figura 4 - Fragment dintr-o fișă de studiu privind dantelura și hârtia timbrelor studiate

Pentru gumarea timbrelor s-a folosit guma albă cu broboane, albă netedă, gălbuie sau chiar galbenă închis [3]după cum se pot observa și în **Eroare! Fără sursă de referință.****Eroare! Fără sursă de referință.** Gumarea se realiza cu ajutorul unei instalații complete pentru gumatul

hârtiei în bobine achiziționată de Fabrica de timbre în anul 1931, „așa ca imprimarea timbrelor să se facă pe hârtie gumată în prealabil”[4]. Această procedură avea avantajul că rezolva problemele generate de mașinile Jagenberg, care erau încălzite cu gaz aerian, ce se foloseau înainte la gumarea colilor de timbre după imprimarea lor. Efectul nedorit se datora „temperaturii înalte la care erau supuse coalele după gumare, cerneala își pierde nuanța vie, iar coalele de hârtie se scorojeau așa că se produceau foarte multe maculaturi” [4]. Totuși, din analiza pieselor avute la dispoziție, tind să cred că doar pentru o parte din tiraj (probabil ultimele loturi) s-a folosit noua tehnologie, primele coli ale emisiunii fiind întâi tipărite și apoi gumate, întrucât noua instalație tocmai fusese pusă în funcțiune și a funcționat în parametri doar din toamna anului 1932. O mare parte din piesele analizate prezintă o hârtie subțire, gălbuie, cu gumă aproape inexistentă, fapt datorat, probabil, procedurii de spălare folosit la obținerea timbrelor respective.

Figura 5 - Varietate de gumă albă și gălbuie

Sistemul de tipărire utilizat la realizarea acestei emisiuni a fost heliogravura. Pentru acest procedeu de tipărire, cercetătorul filatelic Max Peter menționa pe blogul său Romanian Stamps News (RSN) că: „forma de tipar era constituită dintr-un cilindru, gravat prin autotipie pe baza unor machete reduse prin procedee fotografice la dimensiunea fiecărei mărci”[5]. Tipograf la bază, autorul oferă informații suplimentare de natură tehnică cititorilor, din care aflăm că tehnica heliogravurii „se pretează foarte bine la imprimarea monocoloră la care tiparul reușește să redea într-un mod satisfăcător semitonurile” iar „imaginea este compusă dintr-o mulțime

de puncte așezate într-o ordine desăvârșită. Punctele au diametru variabil, prin aceasta reușindu-se redarea grafică a tonurilor și a semitonurilor la imprimarea într-o singură culoare” [6]. Cei interesați de mai multe detalii tehnice privind procesul tipografic, au posibilitatea să parcurgă acest articol în întregime, și să vizioneze două filme care explică detaliat ce se întâmplă în interiorul unei tipografii în cadrul realizării acestor etape.

Tirajul emisiunii a fost unul de masă, necunoscut și nespecificat de nici o lucrare de specialitate consultată. Mai mult ca sigur s-a realizat în etape succesive, pe mai multe tipuri de hârtie existente la acea dată în tipografie, existând astfel mai multe varietăți de culoare și grosime ale hârtiei și apariția unor danteluri defectuoase, după cum se poate observa și din **Eroare! Fără sursă de referință.** Tot în această imagine putem observa și cadre deplasate ori perforații peste clișeul mărcilor.

Figura 6 - Varietăți de hârtie, dantelură, încadrare și perforare

În ceea ce privește catalogarea emisiunii, ea s-a realizat pe criteriile specifice fiecărei lucrări de specialitate. Astfel: conform notărilor *Romfilatelia*, piesa este regăsită la codul LP 97, în catalogul personal am poziționat-o cu codul LA 97, *Catalogul mărcilor poștale românești* (CMPR) a codificat-o cu RO 576, iar lucrarea *Mărcile poștale românești 1858-2009* a trecut-o la poziția 97. Catalogoagele filatelice străine notează emisiunea după cum urmează: *Yvert* (Yv) 439, *Michel* (Mi) 436, *Scott* (S) 416, *Zumstain* (Z) 557 iar *Gibbons* (G) 1248. În **Eroare! Fără sursă de referință.** regăsiți un rezumat cu caracteristicile tehnice ale emisiunii.

Data introducerii în circulație:	8 (?) iunie 1932
Data retragerii din circulație:	1 septembrie 1937 (Ordinul D.G.P.T.T. nr. 143.347/1937)
Număr de valori:	1
Valoare nominală:	10 lei
Paginare:	coli finite de câte 100 de timbre
Dimensiune timbru:	21,5 x 29 mm
Tip hârtie:	albă cu filigran C.C.
Sistem de tipărire:	heliogravură
Tirajul total al emisiunii:	necunoscut
Dantelură:	13 ½
Codificare cataloage:	LP 97, LA 97, Yv 439, Mi 436, S 416, Z 557, G 1248

Tabelul 2 - Caracteristice tehnice ale emisiunii „Carol II - călare” [3]

3. Erori, curiozități, varietăți, rebuturi, falsuri, semnalări

O caracteristică generală a tirajelor de masă o reprezintă abaterile de la marca standard. Aceste abateri pot fi simple, uzuale, de la diferențe ale hârtiei sau a intensității culorii timbrelor, datorate procesului de tipărire (tranșe succesive și tiraj ridicat), fără valoare filatelică, și unele bine definite, de genul erorilor, care reprezintă un interes ridicat în rândul filateliștilor.

Sergiu-Marian Găbureac, un bine-cunoscut cercetător în domeniul abaterilor de la standard al mărcilor poștale românești, a catalogat aceste mărci poștale în patru mari clase: erori, curiozități, varietăți și rebuturi. Iată și definițiile oferite de către filatelistul român acestor abateri, fără a intra prea mult în detalii [7]:

„Eroarea filatelică este abaterea de la marca poștală standard, ce se întâlnește la o singură piesă din coala de tipar, fiind identică cu suratele ei, din colile anterioare sau cele care urmează, de la aceeași poziție. Eroarea filatelică are o bună permanență în cadrul tirajului, nu poate fi unicat, uneori apare de la începutul imprimării până la sfârșit.

Curiozități filatelice, care se întâlnesc la nivelul întregii coli de tipar, nu au repetabilitate și identitate decât la nivelul colii de tipar.

Varietăți filatelice – abateri de la marca poștală tip întâlnite tot la nivelul întregii coli de tipar, însă au o mare repetabilitate și identitate.

Rebuturi / deșeuri – imprimări parțiale prin îndoirea colii sau interpunerea unor hârtiute între coala de imprimat și clișeu; defecte de fabricație a hârtiei; întinderi ale cernelurilor; mătuiri; danteluri rezultate prin îndoirea accidentală a colii de tipar, danteluri înecate etc.”

Ca o mică completare la definițiile enumerate mai sus, o parte dintre filateliști sunt de părere că eroarea poate apare nu numai la o piesă singulară ci și la o coală întregă sau chiar la o parte din tiraj. Eroarea este o

abatere de la un standard și nu poate fi definită prin cantitate. În acest sens amintesc mărcile cu centru ranversat sau cele la care lipsește o culoare, care sunt erori clasice. Ele sunt erori de imprimare (pot exista și erori de machetare, erori de dantelare, etc).

Indiferent din ce categorie ar face parte, trebuie să admitem că astfel de piese există și trebuie luate ca atare. Dacă am încadrat corect piesele studiate și prezentate în continuare, rămâne de văzut. Depinde cât de cârcotași suntem fiecare. Eu sper să o fi făcut bine.

O controversă ridicată pe forumurile de discuții o reprezintă existența pe piața filatelică a variantei nedantelate a acestei emisiuni. În **Eroare! Fără sursă de referință. Eroare! Fără sursă de referință.** am reprodus o asemenea marcă, circulată, purtând data expedierii 3-AUG-1933. Chiar dacă marca nedantelată este recunoscută de marile cataloage filatelice (LP 97a, Mi 436B) există voci care afirmă că această variantă ar fi de fapt o „făcătură” și că mărcile nedantelate sunt obținute în urma tunderii dantelurii. La o analiză comparativă între piesele prezentate în **Eroare! Fără sursă de referință.** și **Eroare! Fără sursă de referință.** se poate observa și cu ochiul liber că distanța de la cadrul mărcii și până la marginea timbrului este suficient de mare încât să combată această supoziție.

Figura 7 - Marca nedantelată - LA 97a [3]

Printre cei care susțin ideea existenței pe piața filatelică a pieselor nedantelate se numără și Mihai Lucian Valea, coordonatorul Clubului Filatelic „Bisnumphila” al Cercului Militar Bistrița care în 2011 publica în ziarul *Răsunetul* un articol despre mărcile poștale dantelate și cele nedantelate. Citându-l și pe Sergiu Marian Găbureac din revista *Filatelia* nr.

12/2007, Valea ne dezvăluie că: „*«Ne povestesc cunosătorii că, prin propria politică filatelică, regele dictator Carol al II-lea, păstra pentru colecția regală câte două coli nedantelate din emisiunile poștale ale timpului neînregistrate oficial în evidențele administrației poștale...» (Idem, p.16). Cert este că în întreaga perioadă carlistă din filatelie quasitotalitatea emisiunilor de mărci poștale, pe lângă tirajele de dantelate mai cuprind și câte un tiraj minor (de regulă 200 de buc.) de nedantelate evidențiate poștal, înscrise în cataloagele filatelice. Avem ferma convingere că emisiunile de mărci poștale despre care se știe că au avut numai tiraje dantelate, au conținut măcar colile de nedantelate destinate colecției regelui filatelist, neînregistrate în evidențele poștei. Asta dacă nu luăm în considerare ipoteza existenței a încă cel puțin 1-2 coli de nedantelate confecționate clandestin și ulterior sustrase de către lucrători «inițiați» din Fabrica de Timbre» [8]. Și iată că ideea existenței acestei variante ale mărcii începe să capete credibilitate.*

Tot Mihai Valea continuă în săptămâna următoare (15.07.2011) al aceluiași ziar, în rubrica *Colțul filatelistului*, cu o analiză minuțioasă a lățimii marginilor timbrelor nedantelate. Concluzia articolului este „*că lățimea medie a intervalelor dintre mărci este de 3 mm*”. Prin urmare, dacă mărcile ar fi decupate „cu precizie”, la mijlocul intervalului ar trebui să avem o margine lată de 1,5 mm.

Practica demonstrează că nimic nu este perfect, alinierile nu sunt conforme, iar influența umană în procesul de producție își spune cuvântul. Iar dacă vorbim de margini, chiar și dantelate, o reinspectare asupra pieselor din **Eroare! Fără sursă de referință.** vorbește de la sine.

Personal, tind să dau crezare filatelistului bistrițean și, din analiza informațiilor obținute din mai multe surse, am estimat existența pe piața filatelică a 800 de piese nedantelate. „Oficial” am avea cele două coli ale colecției regale neînregistrate în evidențe despre care se știe că „*a fost parțial dezmembrată, iar după moartea Regelui, furată în condiții încă neelucidate*”[9], cele aproximativ 200 de timbre evidențiate poștal² (puteau fi și mai multe, lucru necunoscut cu exactitate, ca și tirajul mărcii standard) la care se adaugă colile confecționate clandestin. Pe lângă cele enumerate îmi permit să lansez încă o ipotezăa existenței a încă unei surse de proveniență a unui număr de astfel de piese: rebuturile. Teoretic, procesul tehnologic decurgea după următorul principiu: desenul și gravura⁴, multiplicarea clișeelor și executarea autotipiilor³ și a tricromiilor⁴,

² Pe pagina de internet <http://www.romaniastamps.com/sc/1927.htm> există o mențiune în acest sens

³ Conform Dexonline, autotipia reprezintă un „*procedeu de executare a unui clișeu zincografic într-o singură culoare, care redă nuanțele de umbră și de lumină prin descompunerea imaginii în puncte sau în linii*”.

confecționarea clișeelor de cupru pentru imprimarea în heliogravură, gumarea hârtiei în bobine, imprimarea colilor de timbre, perforarea lor, numărarea colilor finite și depozitarea lor în tezaur. Rebuturile puteau să apară în procesul de tipărire, fie când cilindrii deveneau uzați, fie când imprimarea cu cerneală tipografică se realiza imperfect, obținându-se coli incomplete, sau în timpul procesului de perforare când, accidental, perforarea se făcea deplasat pe coala tipărită. În mod normal aceste rebuturi trebuiau distruse. Din păcate, se cunosc destule cazuri în care, înainte de distrugerea efectivă a pieselor, fragmente de coală erau decupate și însușite de către lucrătorii din fabrică, acestea ajungând ulterior în colecții personale. Acest lucru ar fi perfect plauzibil dacă ne gândim că în 1932 Fabrica de timbre se afla în plin proces de re tehnologizare (se adoptau treptat procedee noi de imprimare neutilizate până atunci, se puneau la punct băile galvanice, se utilizau noi procedee în multiplicarea și confecționarea clișeelor galvanice) iar mare parte din personalul redus existent (cei 6 funcționari și 114 lucrători, precum și personalul tehnic de exploatare) se afla angrenat și în alte activități decât cele obișnuite [4].

O varietate frumoasă și spectaculoasă în același timp este marginea de coală nedantelată pe care o reproducem în **Eroare! Fără sursă de referință**. Existența ei este recunoscută de cataloagele de specialitate și cotate ca atare. Cauza apariției ei se datorează deplasării colii finite sau a încadrării greșite a acesteia în mașina de perforat, rezultând astfel neprelucrarea primului rând vertical. Teoretic, aceste coli ar fi trebuit reținute în tipografie și distruse.

Figura 8 - Margine de coală nedantelată

Tot din categoria pieselor care n-ar fi trebuit să ajungă pe piață, ci reținute de controlul tehnic de calitate (CTC) al fabricii, o reprezintă și piesa din **Eroare! Fără sursă de referință**. Ea prezintă un defect de imprimare interesant pe marginea de coală (cadrul vertical stâng este imprimat parțial). Această varietate a fost prezentată pe site-ul RSN⁵ și este posibil să fie

⁴ „Procedeu de imprimare sau de fotografiere policromă prin suprapunerea a trei culori fundamentale” (dexonline).

⁵ <http://romanianstampnews.blogspot.ro/2011/02/de-prin-licitatii.html>

singura piesă cunoscută. Nu este exclus ca varietatea să se repete la toate piesele de pe prima coloană a colii finite.

Figura 9 - Imprimare defectuoasă a mărcii

Piesa următoare prezintă o caracteristică aparte pe care cercetătorii au numit-o „varietate fără alb” (**Eroare! Fără sursă de referință.**).

Figura 10 - Varietate fără alb

Cercetătorul Max Peter descria în urmă cu ceva, timp într-o discuție avută pe una dintre rețelele de socializare, cauzele apariției acestor piese:

„La gravarea cilindrilor utilizați la heliogravură există o operațiune (denumită de muncitorii poligrafi «iețuire») care implică un timp de expunere variabil pentru formarea autotipiilor (punctelor gravurii). Cu cât timpul de expunere crește, se adâncește și autotipia, iar tiparul final va fi mai «fără alb». Această situație este întâlnită la toate mărcile cu regim de

uzuale (imprintate în tranșe succesive) și la mărcile cu tiraje mari (peste un milion), la care are loc regravarea cilindrilor (o gravură optimă a cilindrilor nu suportă imprimarea la nesfârșit, ea se uzează prin aplatizare). Varietățile «cu» și «fără» alb sunt comune și nu prezintă interes nici măcar pentru cei mai cârcotași. Varietatea poate apărea și în cazul alimentării defectuoase a cilindrilor cu cerneală, concomitent cu funcționarea defectuoasă a raclelor (cuțitelor de îndepărtare a surplusului de cerneală).”

Din categoria falsurilor face parte piesa semnalată de către Max Peter la începutul anului 2011 și reprodusă în **Eroare! Fără sursă de referință.** După cum se observă, caracteristicile acestei mărci sunt: procesul de imprimare „prin tipar înalt, cu ajutorul unui clișeu de zinc”, o hârtie „ceva mai groasă și fără filigranul CC, iar dantelura - grosolană, neregulată, diferită de 13½”[10]. Iată că nici măcar uzualele în serii nelimitate (să fie cât de multe că nu se știe niciodată) n-au scăpat de făcături.

Figura 11 - Fals (tipar înalt)

4. Mărci perforate

A fost o perioadă destul de mare în istoria României în care „firmele își cumpărau unele stocuri de mărci poștale și timbre fiscale destinate francării corespondențelor (actelor) expediate în numele persoanelor juridice în cauză. Pentru a preveni sustragerea mărcilor (timbrelor) de către proprii salariați ori utilizarea lor în alte scopuri decât cele în folosul firmelor în cauză, mărcile (timbrelor) se perforau cu diverse însemne, cele mai comune fiind inițialele” [11].

Lászlo Erös, unul dintre marii cercetători în domeniul perforațiilor comerciale românești, publica în 1996 un catalog de specialitate apărut la Transfilex în Cluj-Napoca. Aflăm de aici că, încă din 1 ianuarie 1892, publicul și casele de comerț puteau „întrebuința la francarea corespondențelor mărci ștanțate cu două sau mai multe inițiale formate din găuri mărunte, cu condiția ca perforarea să nu ocupe un spațiu mai mare decât jumătatea inferioară sau superioară a mărcii” [12]. Este bine de știut că utilizarea acestor mărci perforate se puteau face doar pe plicurile și cărțile poștale cu antetul societăților respective. Practica ne dovedește încă odată că și în România acelor timpuri legile erau făcute pentru a fi încălcate. Prin urmare, în diferite colecții se vor găsi și piese care vor atesta utilizarea frauduloasă a acestor timbre.

Nici piesa luată în discuție nu a scăpat de această procedură, cele mai întâlnite perforații fiind cele aplicate de Banca Națională a României (BNR) și Banca Urbană București (BU). Tehnic, perforațiile de firmă pe mărci (așa-numitele „perfin”-uri, cum apar în unele surse) se realizau prin aplicarea unei ștanțe cu inițialele băncii succesiv pe timbrele achiziționate.

Asemena filatelistului Octavian Tăbăcaru, sunt împotriva termenului PERFIN (cu pluralul ridicol PERFINURI - am întâlnit și mai ridicol, PERFINE) și susțin că termenul corect este MĂRCI PERFORATE. În primul rând, termenul englezesc PERFIN este o abreviere PERF. (prescurtare de la „perforated”) plus particula adverbială IN (de la verbul complex TO PERFORATE IN - adică a face niște perforații pătrunzătoare într-un material).

Banca Națională a României folosea în această perioadă pentru francarea corespondenței nu mai puțin de 12 modele de perforații. Cu excepția sucursalei din Târgu Mureș, care în perioada 1931-1939 folosea o ștanță cu două inițiale (BN), pe restul mărcilor inițiala BNR era dispusă pe una sau două rânduri, cu și fără punct între inițiale [12].

Cea mai comună piesă întâlnită este cea din **Eroare! Fără sursă de referință.** Se cunoaște și existența unor timbre cu perforația incompletă, aplicată pe partea laterală a mărcii, precum cel din **Eroare! Fără sursă de referință.** [3].

Figura 12 - Perforație BNR (față-verso)

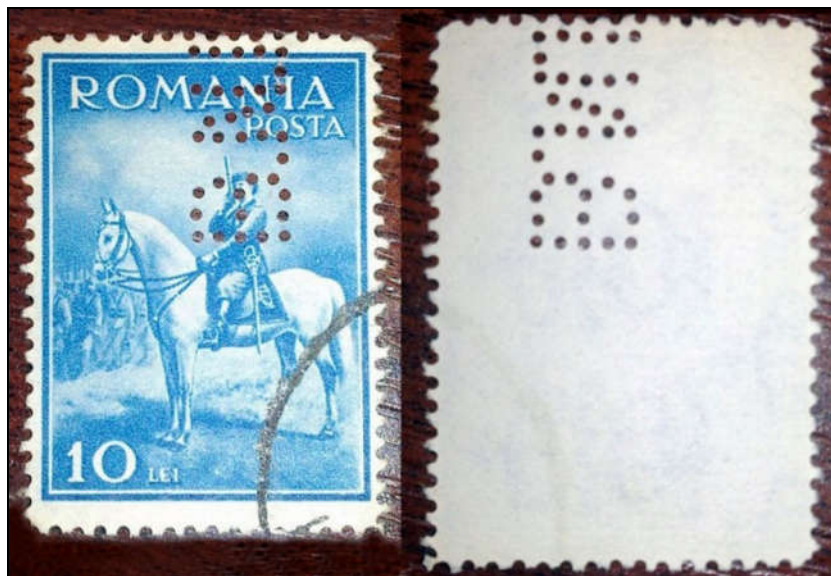

Figura 13 - Perforație BNR, lateral mărcii

Perfin-ul utilizat de către Banca Urbană (București) este exemplificat pe marca poștală reprodușă în **Eroare! Fără sursă de referință.**, expediată la data de 9 aprilie 1936 [3], [12].

Figura 14 - Perforație BU

În timpul documentării am întâlnit și piesa din **Eroare! Fără sursă de referință.**, care ar merita studiată mai în amănunt de către colecționarii de timbre perforate. Perforația incompletă de pe cele două timbre cu care este francată recomandată⁶ mi-a dat reale bătăi de cap în ceea ce privește identificarea societății care le-a executat. În finalul monogramei am putut să identific literele *H, I* și, probabil, *A*. Amintesc de această circulație în ideea că cineva poate va reuși să elucideze misterul. Dorind să aflu totuși ce este cu această perforație (care, trebuie să recunosc, mi-a stârnit curiozitatea prin simplul fapt că nu-mi era cunoscută), am întreprins o mică cercetare pornind de la înscrisurile existente pe corespondență. Pe fața plicului cuvântul cheie care mi-a atras atenția a fost *Kaufmann*, care tradus în limba română înseamnă *comerciant*. Până acum stăm în fața unei scrisori comerciale, adresată unui comerciant (de ce natură?) din Viena. Prima legătură: timbre perforate – comerciant, expeditorul este o societate comercială, dacă ar fi să respectăm definiția dată la începutul acestui capitol. Dar cine să fie expeditorul? Conform cercetătorului L. Erös alte două elemente de utilizare ale timbrelor perforate nu sunt îndeplinite: poziționarea monogramei pe timbru și aplicarea timbrului perforate pe un plic cu antetul societății. Să avem de a face un expeditor care a sustras aceste timbre? Probabil, și de

⁶http://www.ebay.com/itm/MTC-329-Romania-post-Cover-1933-Bucuresti-Grivita-Wien-recommended/162173096402?_trksid=p2047675.c100623.m-1&_trkparms=aid%3D222007%26algo%3DSIC.MBE%26ao%3D1%26asc%3D38530%26meid%3D4cd16b4974c14a21b9b67b5818d1fla1%26pid%3D100623%26rk%3D1%26rkt%3D6%26sd%3D162176905055

aceea mă uit pe reversul plicului, unde la expeditor stă scris: „Hermine Czell Bucurest Sos. Basarab 46”. Bun, alte trei elemente de cercetat: un nume, o localitate și o adresă. Dar aceste trei elemente trebuie legate de o amprentă de timp. Revin la fața plicului, la ștampila de plecare: „BUCURESTI / 4.SEP.933 / GRIVITA”. Punem lucrurile cunoscute în *malaxor* și începem *căutarea acului în carul cu fân*. Și pentru că dacă vrei să găsești ceva afli, iată și primul rezultat: *în Șos. Basarab 46 funcționa (în 1906) fabrica de bere Luther, condusă de frații Czell* (sursa: Anuarul Bucureștilor, 1906). Ok, îmi spun, avem legătură dintre adresă și numele de familie al expeditorului. Mai avem însă și numele unei întreprinderi și o legătură cu profesia destinatarului scrisorii. Dar mai am și un an: 1906 (!). Oare aceea fabrică mai funcționa la adresa menționată și în 1933? Sunt aproape 30 de ani. Urmând acest fir, descopăr istoria Fabricii de bere Grivița, care produceabera „Luther”. Datorită acestui produs, fabrica a ajuns să mai fie cunoscută și sub denumirea de Fabrica „Luther”, iar calitatea produsului i-a adus „*statutul de furnizor al Curții Regale a României*”. În 1905 fabrica a fost vândută fraților Czell, care i-au păstrat denumirea și activitatea. Ei modernizează fabrica care în 1916 devine societate pe acțiuni. Până la naționalizarea sa, în 1948, fabrica îi are acționari majoritari pe nemții Czell[13]. Și am corelat, astfel, și anul. Revenind, cu mici rețineri, aș putea afirma că timbrele ar putea aparține fabricii conduse de familia Czell, iar Hermine să fie soția sau fiica unuia dintre acționarii majoritari. Însă acest tip de monogramă nu se regăsește în lucrarea lui Erös menționată la bibliografie. Dacă va putea fi descifrată în întregime și-ar putea găsi loc într-un viitor catalog specializat.

Figura 15 - Perforații neidentificate (încă)

5. În partea următoare

În partea a doua al acestui articol vă voi prezenta câteva piese circulante care poartă și francaturi spectaculoase ce vor dovedi plaja în care aceste piese au fost folosite în circuitul poștal. De asemenea mă voi opri puțin și asupra modului în care a fost catalogat și evaluat acest timbru de-a lungul timpului de către cataloagele de specialitate și piața filatelică.

6. Bibliografia primei părți

- [1] D. Marcu, „Carol al II-lea și cultul personalității în filatelie,” 16 martie 2010. [Interactiv]. Available: <http://kolektor.ro/2010/03/16/carol-al-ii-lea-si-cultul-personalitatii-in-filatelic/>. [Accesat 23 iunie 2016].
- [2] G. Tudor, Mărcile poștale românești 1858-2009, București: Călăuza filatelistului, 2009.
- [3] L. A. Pop, „Carol II - călare,” [Interactiv]. Available: <http://www.ubm.ro/sites/al/index.php/album-filatelic/catalog-filatelic/30-1932/43-carol-ii-clare.html>. [Accesat 23 iunie 2016].
- [4] G. Ioachimescu, „Fabrica de timbre,” în *Monitorul Oficial 100 de ani - 1832 - 1932*, București, Monitorul Oficial, 1932.
- [5] M. Peter, „Despre metodică studiului (3),” 18 iulie 2012. [Interactiv]. Available: <http://romanianstampnews.blogspot.ro/2012/07/despre-metodica-studiului-3.html>. [Accesat 23 iunie 2016].
- [6] M. Peter, „Încă un subiect delicat care a fost ocolit de aproape toți cercetătorii: heliogravura,” 10 Decembrie 2015. [Interactiv]. Available: <http://romanianstampnews.blogspot.ro/2015/12/inca-un-subiect-delicat-care-fost.html>. [Accesat 27 Iunie 2016].
- [7] S.-M. D. Găbureac, România: erori filatelice: 1903-2006 : catalog specializat ilustrat, București: Biblioteca Bucureștilor, 2008.
- [8] M. L. Valea, „Despre mărci poștale dantelate... nedantelate,” S.C. Casa de Presă și Editură „Răsunetul”, 11 07 2011. [Interactiv]. Available: <http://www.rasunetul.ro/despre-marci-postale-dantelate-nedantelate-0>. [Accesat 24 06 2016].
- [9] L. KALLAI, „Comoara filatelică a lui Carol al II-lea,” Internet Corp SRL, 8 Aprilie 2006. [Interactiv]. Available: <http://www.9am.ro/stiri-revista-presei/2006-04-08/comoara-filatelic-a-lui-carol-al-ii-lea.html>. [Accesat 24 06 2016].
- [10] M. Peter, „Oricând poți să ai surprize,” 24 februarie 2011. [Interactiv]. Available: <http://romanianstampnews.blogspot.ro/2011/02/oricand-poti-sa-ai-surprize.html>. [Accesat 01 iulie 2016].
- [11] M. Peter, „Timbre pentru asistența socială cu "perfin",” 12 septembrie 2012. [Interactiv]. Available: <http://romanianstampnews.blogspot.ro/2012/09/timbre-pentru-asistenta-sociala-cu.html>. [Accesat 30 iunie 2016].

- [12] L. Erös, Catalog de perforații comerciale și oficiale românești, Cluj Napoca: Transfilex SRL, 1996.
- [13] Wikipedia, „Fabrica de bere Grivița,” 16 Octombrie 2015. [Interactiv]. Available:
https://ro.wikipedia.org/wiki/Fabrica_de_bere_Grivi%C8%9Ba.
[Accesat 20 Septembrie 2016].

alexandru.pop@staff.utcluj.ro